

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การเปลี่ยนแปลงของสังคมในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม เป็นไปอย่างรวดเร็ว มีข้อมูลข่าวสารมากมาย การเรียนรู้จึงเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทั้งยังเป็น การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นได้ทั้งทางบวกและทางลบ การเรียนรู้ทางบวก จะทำให้เกิดประโยชน์ แต่ การเรียนรู้ทางลบ ทำให้เกิดโทษเป็นภัยกับตัวเอง และสังคม การเตรียมคนให้สามารถเผชิญ กับสภาพการณ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น จึงจำเป็นจะต้องให้การศึกษาที่มีคุณภาพสร้างพื้นฐาน ในการคิด สร้างวิธีการเรียนรู้ให้มีทักษะในการจัดการและทักษะในการดำเนินชีวิต สามารถ เผชิญปัญหา สังคม และเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงอย่างมีประสิทธิภาพ

การคิดเป็นกลไกสำคัญที่ใช้ในการเรียนรู้และแยกแยะสิ่งที่ดีและไม่ดี ดังนั้น การคิด จึงเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญต่อการเรียนรู้ในอนาคต เป็นคุณลักษณะที่ต้องส่งเสริมให้เกิดขึ้นใน เด็กไทย การคิดเป็นทักษะมิใช่พรสวรรค์ เพราะสามารถฝึกฝนได้ การส่งเสริมการคิดเป็น พื้นฐานสำคัญในการตัดสินใจอย่างถูกต้องภายใต้การพิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบ มีเหตุผล และมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม การพัฒนาเด็กให้ มีทักษะในการคิด สามารถทำได้โดยการจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมอย่างเป็นระบบและ ต่อเนื่อง (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2542, หน้า 19)

ความรู้ที่มีคุณภาพ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ เป็นความรู้ที่ผ่านกระบวนการคิด อย่างเป็นระบบ ดังนั้นการเรียนรู้จึงเป็นกระบวนการของการคิดนั่นเอง ครูจึงมีหน้าที่สอนการ คิดให้กับผู้เรียน เพื่อให้คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น (ทิศนา ชัยมณี, และคนอื่น ๆ, 2540, หน้า 55-59)

จากความสำคัญดังกล่าว พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545) หมวดที่ 4 แนวการจัดการศึกษา มาตรา 24...(2) ระบุให้ สถานศึกษาฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา ฉะนั้นกระทรวงศึกษาธิการโดยอาศัยอำนาจตามความ ในบทเฉพาะกาลมาตรา 74 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 จึง กำหนดให้มีหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 โดยการจัดการศึกษามุ่งเน้น ความสำคัญทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และความ รับผิดชอบต่อสังคม ฉะนั้น สถานศึกษา จึงจำเป็นต้องจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการฝึก ทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้ ป้องกันและแก้ไขปัญหา จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกปฏิบัติให้

ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน ปลุกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ อำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2546, บทนำ) นอกจากนี้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ยังได้กำหนดเกณฑ์การผ่านช่วงชั้นและการจบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานว่า ผู้เรียนต้องผ่านการประเมินการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนให้ได้ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

และจากผลการประเมินคุณภาพภายนอกของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) พบว่ามาตรฐานด้านผู้เรียน มาตรฐานที่ 4 มีความสามารถในการวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรองและมีวิสัยทัศน์ ส่วนใหญ่ยังเป็นปัญหาที่ต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไข โดยเฉพาะการสรุปรายงานผลการประเมิน มาตรฐานที่ 4 ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในจังหวัดสุพรรณบุรี พบว่าผลการประเมินมาตรฐานที่ 4 ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 มีผลการประเมินร้อยละ 3.64 ซึ่งต่ำสุดเมื่อเทียบกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอื่นในจังหวัดสุพรรณบุรี เป็นปัญหาที่ต้องเร่งแก้ไข นอกจากนี้ผลการประเมินคุณภาพระดับชาติของสำนักทดสอบทางการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ก็พบปัญหาบกพร่องด้านกระบวนการคิด เช่นกัน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3, 2548, หน้า 5)

ในส่วนของการพัฒนาโปรแกรมการฝึกการคิดนั้น ประภาศรี รอดสมจิตร (2542, หน้า 62-65) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้แนวคิดหมวกคิดหกใบของเดอบีโน” ผลการทดลองใช้โปรแกรมพบว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนหลังเข้าร่วมโปรแกรมสูงกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และค่าเฉลี่ยของคะแนนความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนหลังร่วมโปรแกรมสูงกว่าเกณฑ์การประเมินหลังเข้าร่วมโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนักเรียนที่เข้าร่วมโปรแกรมบางส่วนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมในโปรแกรมอยู่ในระดับเหมาะสมปานกลาง และบางส่วนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมในโปรแกรมอยู่ในระดับเหมาะสมมาก และจากการศึกษางานวิจัยของปราโมทย์ จันทรเรือง (2545, หน้า 52) เรื่องการพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมทักษะการคิดสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยสรุปว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนทักษะการคิดของนักเรียนหลังเข้าร่วมโปรแกรมสูงกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ค่าเฉลี่ยของคะแนนทักษะการคิดของนักเรียนหลังเข้าร่วมโปรแกรมสูงกว่าเกณฑ์การประเมินหลังเข้าร่วมโปรแกรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนักเรียนที่เข้าร่วมโปรแกรมมีความ

คิดเห็นเกี่ยวกับโปรแกรมส่งเสริมทักษะการคิดในระดับมาก 7 รายการ จากทั้งหมด 12 รายการ

จากเหตุผลและความจำเป็นดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยมีความสนใจและมีความคิดจะทำอย่างไรที่จะจัดการเรียนการสอนให้มีการพัฒนา “การคิดวิเคราะห์” ของผู้เรียนในโรงเรียนให้เป็นเรื่องที่จะสะดวกต่อการปฏิบัติทั้งรูปแบบ วิธีการ รวมทั้งการประเมินผล ผู้วิจัยเห็นว่าโปรแกรมส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ จะช่วยพัฒนาการคิดของนักเรียนได้ในระดับหนึ่ง จึงดำเนินการวิจัยเรื่องการพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ จะช่วยพัฒนาการคิดของนักเรียนได้ในระดับหนึ่งจึงดำเนินการวิจัย เรื่องการพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาการคิดสำหรับนักเรียนและโปรแกรมดังกล่าวจะเป็นประโยชน์สำหรับครู และผู้เกี่ยวข้องนำไปใช้ได้ต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อสร้างโปรแกรมส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4
2. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการคิดวิเคราะห์ระหว่างก่อนกับหลังการเข้าร่วมโปรแกรม
3. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนหลังเข้าร่วมโปรแกรมกับเกณฑ์การประเมินหลังเข้าร่วมโปรแกรม
4. เพื่อศึกษาเจตคติที่มีต่อโปรแกรมส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

ความสำคัญของการวิจัย

การพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ เป็นแนวทางที่มุ่งส่งเสริมการคิดวิเคราะห์อย่างมีขั้นตอน โดยจัดกิจกรรมฝึกการคิดวิเคราะห์ให้กับผู้เรียน ผู้วิจัยจึงเชื่อว่าจะเป็นประโยชน์และเป็นแนวทางสำหรับครูและผู้ปกครองในการนำไปใช้ เพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดรูปแบบอื่น ๆ สามารถนำไปบูรณาการในหลักสูตรระดับสถานศึกษา ในกลุ่มสาระต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี หรือจะฝึกการคิดวิเคราะห์แยกจากการเรียนการสอนปกติเป็นโปรแกรมเสริมนอกเวลาเรียน ดังที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นก็สามารถดำเนินการได้ตามสะดวกและความเหมาะสม นอกจากนี้ยังสามารถนำไปใช้ในการประเมินการผ่านช่วงชั้น และการจบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ของสหวิทยาเขต พระอาจารย์ธรรมโชติ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 จำนวน 17 โรงเรียน จำนวน 224 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ของโรงเรียนวัด วังสำเภากลุ่ม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 จำนวน 25 คน

2. ระยะเวลาที่ใช้ในการทดลอง รวม 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 2 วัน (วันจันทร์ และวันพฤหัสบดี) วันละ 1 ชั่วโมง (เวลา 15.00 – 16.00 น.) รวมเวลาที่ใช้ในการทดลอง 16 ครั้ง รวมกับเวลาที่ใช้ในการทดสอบก่อนและหลังการทดลอง ครั้งละ 60 นาที รวมระยะเวลาทั้งสิ้น 18 ชั่วโมง

3. เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ เนื้อหาที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้น โดยใช้เกณฑ์ในการ กำหนดเนื้อหา ดังนี้

3.1 เป็นเนื้อหาที่ผู้เรียน รับรู้ได้ในชีวิตประจำวัน และมีความสัมพันธ์กับ หลักสูตร

3.2 เป็นเนื้อหาที่ฝึกการคิดวิเคราะห์ให้กับผู้เรียน

3.3 เป็นเนื้อหาที่สามารถนำไปสู่การประเมินความสามารถในการอ่านคิด วิเคราะห์ และเขียนได้

4. ตัวแปร

4.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ โปรแกรมส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์

4.2 ตัวแปรตาม ได้แก่

4.2.1 ความสามารถในการคิดวิเคราะห์

4.2.2 เจตคติต่อโปรแกรมส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์

นิยามศัพท์เฉพาะ

โปรแกรม หมายถึง รายละเอียดของแนวทางการจัดประสบการณ์การเรียนการสอน ที่มีการวางแผนอย่างเป็นระบบ เพื่อมุ่งเน้นในการพัฒนาผู้เรียนตามจุดมุ่งหมายหรือลักษณะของ โปรแกรมที่กำหนด ซึ่งประกอบด้วย จุดมุ่งหมายของโปรแกรม ลักษณะของโปรแกรม เกณฑ์ การคัดเลือกนักเรียนเข้าร่วมโปรแกรม การจัดการเรียนการสอน และการประเมินผลโปรแกรม

ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ หมายถึง ความสามารถในการจำแนกแยกแยะ องค์ประกอบต่าง ๆ ของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งอาจจะเป็นวัตถุ สิ่งของ เรื่องราว หรือเหตุการณ์ และหาความสัมพันธ์ เชิงเหตุผลระหว่างองค์ประกอบเหล่านั้น เพื่อค้นหาสภาพความเป็นจริง

หรือสิ่งสำคัญของสิ่งที่กำหนดให้

โปรแกรมส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ หมายถึง รายละเอียดของ แนวทางการจัดประสบการณ์ การเรียนการสอนที่มีการวางแผนอย่างเป็นระบบ โดยจัดเป็น กิจกรรมฝึกการคิดวิเคราะห์ที่มีการเรียงลำดับขั้นตอน เพื่อมุ่งเน้นให้นักเรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ มีลักษณะเป็นโปรแกรมเสริมหลักสูตรนอกเวลาเรียนปกติ

การพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ หมายถึง การสร้างโปรแกรมส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ซึ่งประกอบด้วย การกำหนด เป้าหมายของโปรแกรมส่งเสริมความสามารถในการวิเคราะห์ การกำหนดลักษณะของ โปรแกรม การคัดเลือกนักเรียนเข้าร่วมโปรแกรม การจัดการเรียนการสอนการฝึกการคิด วิเคราะห์และการประเมินผลโปรแกรมหลังการดำเนินการตามขั้นตอนของโปรแกรมแล้วนำผลที่ ได้จากการประเมินมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงโปรแกรม เพื่อให้เป็นโปรแกรมที่สมบูรณ์ สำหรับการนำไปใช้ต่อไป

แบบทดสอบความสามารถในการคิดวิเคราะห์ หมายถึง แบบทดสอบที่ผู้วิจัย สร้างขึ้น เพื่อใช้วัดความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ทั้ง ก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรมส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์

เจตคติต่อโปรแกรมส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ หมายถึง ความรู้สึก ความคิดเห็น ที่มีต่อโปรแกรมส่งเสริมการคิดวิเคราะห์เกี่ยวกับการฝึกการคิดวิเคราะห์และกิจกรรมใน โปรแกรม

แบบสอบถาม เจตคติต่อโปรแกรม หมายถึง แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อ ใช้ในการสอบถาม เจตคติ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 หลังเข้าร่วมโปรแกรมส่งเสริม ความสามารถในการคิดวิเคราะห์เกี่ยวกับการฝึกการคิดวิเคราะห์และกิจกรรมในโปรแกรม

คะแนนเกณฑ์การประเมินความสามารถในการคิดวิเคราะห์ หมายถึง คะแนน ที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้นเพื่อประเมินความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนหลังเข้าร่วม โปรแกรมส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ โดยกำหนดให้ค่าคะแนนเกณฑ์สูงกว่า คะแนนเฉลี่ยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ทำแบบทดสอบความสามารถในการคิด วิเคราะห์ก่อนเข้าร่วมโปรแกรม ร้อยละ 15

นักเรียน หมายถึง นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ของโรงเรียนวัดวังสำเภากลุ่ม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3

กรอบความคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง เพื่อฝึกการคิดวิเคราะห์ให้กับนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 4 ซึ่งสามารถสรุปกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ ดังนี้

